

۳۵۸۳

به نام خدا

۱

۱

توسعه منابع انسانی

(جلد اول با تأکید بر مفاهیم خودتوسعه‌یی، خودرهبری و خودمدیریتی)

گردآوری و تألیف:

ابراهیم مزارع

دکتر خدایار ابیلی

کارشناس ارشد مدیریت آموزشی دانشگاه تهران

فوق دکتری مدیریت آموزش عالی و دانشیار دانشگاه تهران

سرشناسه: ایلی خدایار
 عنوان و نام پدیدآور: توسعه منابع انسانی (جلداول): با تأکید بر مفاهیم خودتوسعه‌ی، خودرهبری و خودمدیریتی / گردآوری و تألیف: خدایار ایلی، ابراهیم مزاری
 مشخصات نشر: تهران: امید، ۱۳۹۳
 شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۵۷۸۲-۹۹-۸
 موضوع: نیروی انسانی - برنامه‌ریزی
 موضوع: نیروی انسانی - مدیریت
 رده‌بندی کنگره: ۱۳۹۳ م ۳ ن ۵ / ۵۵۴۹ HF/
 رده‌بندی دیوئی: ۶۵۸/۳۰۱
 شماره کتاب‌سازی ملی: ۳۴۳۵۹۲۷

عنوان کتاب: ..... : توسعه منابع انسانی (جلداول): با تأکید بر مفاهیم خودتوسعه‌ی، خودرهبری و خودمدیریتی
 مؤلفین: .....
 ویراستار: .....
 ناشر: .....
 سال نشر: .....
 تیراژ: .....
 نوبت چاپ: .....
 قیمت: .....
 چاپ: .....
 شابک: .....
 ۹۷۸-۶۰۰-۵۷۸۲-۹۹-۸

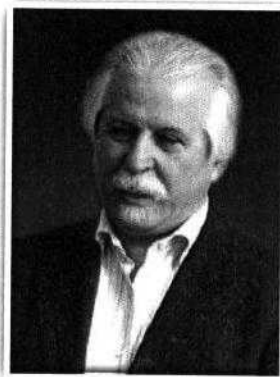
تهران: میدان انقلاب - خیابان اردیبهشت - ساختمان اردیبهشت - پلاک ۲۲۵

تلفن: ۶۶۹۵۲۱۷۶

ابراهیم مزاری

- ❖ دانش آموخته ممتاز کارشناسی ارشد دانشگاه تهران در رشته مدیریت آموزشی
  - ❖ همکاری در طرح‌های مشاوره‌یی ملی برجسته از جمله:
    - طراحی و استقرار نظام جامع منابع انسانی توانمند سازمان ملی مس ایران
    - طراحی سند راه‌رشد منابع انسانی بانک مسکن
  - ❖ رتبه دوم کشوری در زمینه تخصصی در سطح کارشناسی
  - ❖ مشاوره علمی و روش‌شناسی رساله‌های کارشناسی ارشد و دکتری دانش‌جویان دانشگاه تهران و بورودو فرانسه
  - ❖ نگارش مقالات با ایندکس بین‌المللی ISI و ISC و علمی-پژوهشی در مجلات علمی داخلی و خارجی و حضور در کنفرانس‌های ملی و بین‌المللی مختلف
- Mazari.ebrahim@gmail.com

دکتر خدایار ابیلی

- ❖ فارغ التحصیل دوره‌های تحصیلی کارشناسی ارشد، دکتری و فوق دکتری از آمریکا
- ❖ دانشیار و مدیر گروه مدیریت و برنامه‌ریزی آموزشی دانشگاه تهران
- ❖ مدرس دوره‌های کارشناسی ارشد اجرایی (EMBA)، کارشناسی ارشد (MBA) مشترک با دانشگاه‌های «کمپتون» و «ووتسبورگ» آلمان (اتاق ایران و آلمان)، و دکتری (PHD/DBA) مشترک سازمان مدیریت صنعتی با دانشگاه‌های «نیس»، «لیون» و «بورودو» فرانسه
- ❖ استاد مدعو دانشگاه‌های «لولئو» سوئد و «وین‌نیا» غنا
- ❖ مشاور علمی طرح‌های ملی برجسته سازمان‌ها و صنایع کشور

صفحه	عنوان
۱۳	پیشگفتار
	بخش اول: کلیات
	فصل اول: توسعه منابع انسانی: مفهوم‌شناسی، اجزا و ابعاد آن
۱۹	مقدمه
۱۹	مفهوم‌شناسی / تعریف توسعه منابع انسانی
۲۴	سطوح تجزیه و تحلیل توسعه منابع انسانی
۲۶	فرایند توسعه منابع انسانی
۲۶	مرحله اول: تشخیص
۲۸	مرحله دوم: طراحی
۲۸	مرحله سوم: پیاده‌سازی
۲۹	مرحله چهارم: ارزیابی
۳۰	مدل‌های توسعه منابع انسانی
۳۰	مدل عقلایی توسعه منابع انسانی
۳۱	مدل طبیعی توسعه منابع انسانی
۳۲	مدل توسعه منابع انسانی مبتنی بر نقاط مرجع استراتژیک
۳۳	مدل رویکرد باز و بسته توسعه منابع انسانی
۳۵	مدل I-A توسعه منابع انسانی
۳۶	نظام‌های توسعه منابع انسانی
۳۸	نظام آموزش و یادگیری
۳۸	نظام مشاوره و راهنمایی
۴۰	نظام مشارکت و کار تیمی
۴۰	نظام توسعه مبتنی بر چرخه‌های کیفیت
۴۱	نظام جانشین‌پروری
۴۲	نظام مربی‌گری
۴۳	نظام چرخش شغلی
۴۵	نظام مدیریت عملکرد
۴۶	نظام کارراه شغلی

۵۱	خلاصه فصل

بخش دوم: رویکرد خودتوسعه‌یی

فصل دوم: کلیات رویکرد خودتوسعه‌یی

۵۵	اهداف یادگیری فصل
۵۷	مقدمه
۵۸	مفهوم‌شناسی "خود" و اهمیت و ضرورت توجه به آن
۶۱	رویکرد خودتوسعه‌یی
۶۸	گرایش به خودتوسعه‌یی
۷۳	کارگرایی
۷۵	در حقیقت‌گرایی مبتنی بر تلاش
۷۹	تسلط‌گرایی
۸۰	گرایش به رشد در مسیر شغلی
۸۱	توانایی شناختنی
۸۴	ابعاد فردی، گروهی و سازمانی تاثیرگذار بر خودتوسعه‌یی
۸۷	سطح فردی تاثیرگذار بر خودتوسعه‌یی
۸۹	سطح گروهی تاثیرگذار بر خودتوسعه‌یی
۹۰	سطح سازمانی تاثیرگذار بر خودتوسعه‌یی
۹۲	نقش منابع سازمانی در خودتوسعه‌یی
۹۴	نقش نظام‌های منابع انسانی و استانداردهای گنجینه‌ی در خودتوسعه‌یی منابع انسانی
۹۷	خلاصه فصل
۹۸	آزمون (۱) گرایش به خودتوسعه‌یی
۱۰۲	آزمون (۲): بسترشناسی پیاده‌سازی رویکرد خودتوسعه‌یی در سازمان
	فصل سوم: مکانیزم‌ها و استراتژی‌های خودتوسعه‌یی
۱۰۵	اهداف یادگیری فصل
۱۰۷	مقدمه
۱۰۸	مکانیزم‌های خودتوسعه‌یی
۱۰۸	مکانیزم تأثیربر خود
۱۱۲	مکانیزم خودنظم‌دهی

۱۱۷	مکانیزم خودمدیریتی
۱۱۹	مدیریت برخورد و اثر بخشی
۱۲۰	خودتفسیری
۱۲۲	خودکارآمدی
۱۲۳	خوداحترامی (عزت نفس)
۱۲۵	خوداتکایی (قائم به ذات بودن)
۱۲۵	مکانیزم خودرهبری
۱۲۸	ابررهبری (رهبری برتر)
۱۳۰	مکانیزم خودراهبری یادگیری
۱۳۳	استراتژی‌های خود توسعه‌ی
۱۳۴	استراتژی‌های خودرهبری
۱۳۴	الف) استراتژیهای توسعه خودرهبری
۱۳۷	ب) استراتژی‌های یادگیری
۱۳۹	ج) استراتژی‌های الگوی فکری ساده
۱۴۲	سایر استراتژی‌های خود توسعه
۱۴۳	خودآگاهی
۱۴۶	خودمسئولیت پذیری
۱۴۷	خودطراحی مجدد شغل (بازطراحی شغل خود)
۱۴۸	خودسازماندهی
۱۵۰	خلاصه فصل
۱۵۲	آزمون (۱): پرسشنامه خودآگاهی
۱۵۳	آزمون (۲): پرسشنامه احترام به خود (عزت نفس)
۱۵۴	آزمون (۳): پرسشنامه خودنظم‌دهی
۱۵۵	آزمون (۴): پرسشنامه خودرهبری / خودمدیریتی
۱۵۸	آزمون (۵): پرسشنامه خودراهبری یادگیری
	فصل چهارم: خود توسعه‌ی رهبران سازمانی
۱۶۰	اهداف یادگیری فصل
۱۶۲	مقدمه
۱۶۳	خود، هویت و توسعه رهبری

۱۶۵	سطح فردی تأثیرگذار بر خودتوسعه‌ی رهبر
۱۶۵	رفتارهای خودتوسعه‌ی رهبر
۱۶۶	فرایندهای خودتوسعه‌ی رهبر
۱۶۸	مدل خودتوسعه‌ی مبتنی بر هویت رهبر
۱۶۸	هویت رهبر
۱۷۰	خودکارآمدی رهبر
۱۷۱	انگیزش به هدایت کردن
۱۷۳	هدف‌گرایی یادگیری
۱۷۴	مهارت‌های مدیریتی مورد نیاز رهبران سازمانی
۱۷۶	کیفیت‌ها و ویژگی‌های خودتوسعه‌ی مدیریتی مورد نیاز رهبران سازمانی
۱۷۸	دانش و اطلاعات بنیادی
۱۷۸	اثر راف‌دستن بر واقعیات اساسی سازمان
۱۷۹	دانش و مهارت‌های شغلی مرتبط با مدیریت (شغل)
۱۷۹	مهارت‌های ویژه خودتوسعه‌ی
۱۸۰	حساسیت مداوم به رخدادهای
۱۸۰	مهارت‌های تحلیلی (حل مسأله، تصمیم‌گیری و قضاوت)
۱۸۱	مهارت‌ها و توانایی‌های اجتماعی
۱۸۱	تاب‌آوری عاطفی
۱۸۳	پیش‌کنشی (برخورد هدفمند با رویدادها)
۱۸۴	صفات برتر خودتوسعه‌ی
۱۸۴	خلاقیت
۱۸۵	فراست ذهنی (سریع‌الانتقالی)
۱۸۵	عادات و مهارت‌های یادگیری متعادل
۱۸۶	خودآگاهی
۱۸۷	خلاصه فصل
۱۸۸	آزمون (۱): کیفیت‌ها و ویژگی‌های خودتوسعه‌ی مدیریتی مورد نیاز رهبران سازمانی
۱۹۳	آزمون (۲): ویژگی‌های مورد نیاز رهبران سازمانی

بخش سوم: برنامه توسعه فردی

فصل پنجم: برنامه توسعه فردی، مفهوم‌شناسی، اجزا و ابعاد آن

۱۹۶	اهداف یادگیری فصل .....
۱۹۸	مقدمه .....
۱۹۸	مفهوم‌شناسی برنامه توسعه فردی .....
۲۰۲	اهمیت و ضرورت برنامه توسعه فردی .....
۲۰۵	مسئولیت‌های چهارگانه در ارتباط با برنامه توسعه فردی .....
۲۰۵	الف) مسئولیت‌های کارکنان .....
۲۰۵	ب) مسئولیت‌های سازمان .....
۲۰۶	ج) مسئولیت‌های سرپرستان و مدیران .....
۲۰۶	د) مسئولیت‌های واحد منابع انسانی .....
۲۰۷	فرآیند برنامه‌ریزی توسعه فردی .....
۲۱۴	خلاصه فصل .....
۲۱۵	آزمون (۱): فرم نیازسنجی توسعه فردی کارکنان .....
۲۱۷	نمونه برگ (۱): برنامه توسعه فردی سازمان، روایی ناسا .....
۲۱۸	نمونه برگ (۲): برنامه توسعه فردی دانش‌آورد استرورد .....
۲۱۹	نمونه برگ (۳): برنامه توسعه فردی دپارتمان امنیت داخلی آمریکا .....
۲۲۰	نمونه برگ (۴): برنامه توسعه فردی وزارت دفاع آمریکا .....
۲۲۱	نمونه برگ (۵): برنامه توسعه فردی دانشگاه مینه‌سوتا .....
۲۲۲	منابع و مأخذ .....

پیشگفتار

هزاره سوم، عصر شکوفایی سازمان‌های پیشرویی است که مدیران و کارکنان توسعه‌یافته با سطوح بالای نیاز به خودشکوفایی و خودتحقیق‌بخشی، زمام پیشرفت آن‌ها را بر عهده گرفته‌اند. پایش علمی این سازمان‌ها، نشانگر حاکمیت نسبی اصالت تخصص بر آن‌ها بوده، که این امر کارایی و اثربخشی رویکردهای گروهی و جمعی توسعه و بهسازی را به چالش کشیده است. اکنون، بلوغ سازمان‌ها و ظهور کارکنان استقلال‌طلب و خودمسئولیت‌پذیر، رویکردهای توسعه فردی را طلب می‌کند؛ رویکردهایی که خودرهبری و خودمدیریتی رفتار را یک ارزش تلقی نموده و در تلاش‌اند فرهنگی را در سازمان نهادینه‌سازند که یکایک افراد سازمان بتوانند به سادگی یک رسالت و چشم‌انداز توسعه‌ی فردی-سازمانی، به توسعه و توانمندسازی خود بپردازند. چنین رویکرد و نگاهی به توسعه، به تازگی در سازمان‌ها نظم و نسج گرفته که از آن به رویکرد خودتوسعه‌یی یاد می‌شود.

در کتاب حاضر سعی شده است تا این رویکرد تشریح شده و بستری برای مطالعه و پژوهش بیشتر در این زمینه فراهم آید. نگاره حاضر اولین مجلد از سلسله کتاب‌های توسعه منابع انسانی به قرار زیر است که برآنیم در این مجموعه، ابعاد و الزامات تئوری، عملی و سازمانی رویکرد خودتوسعه‌یی را تشریح نماییم:

« توسعه منابع انسانی (جلد اول): با تأکید بر مناهیب خودتوسعه‌یی، خودرهبری و خودمدیریتی»

« توسعه منابع انسانی (جلد دوم): راهنمای عمل خودتوسعه‌یی»

« توسعه منابع انسانی (جلد سوم): با تأکید بر ابعاد و الزامات سازوکارهای خودتوسعه‌گر»

نگارندگان بر خود لازم می‌دانند از جناب سرهنگ مسلم مزاری، به پاس مساعدت‌های ارزنده و معرفی منابع خودتوسعه‌یی رهبران سرآمد دنیا، استادگرامی جناب آقای حسن موفقی و جناب آقای دکتر جواد پورکریمی، به سبب تقویت نگاه علمی و ادبی و غنابخشی به محتوای کتاب حاضر، جناب آقای امیرمحمد رسولی و سرکار خانم کبری خباره که در جستجو، برگردان مقالات و تقویت این کتاب مشارکت نمودند، سپاسگزاری نمایند.

خدایار ابیلی / ابراهیم مزاری